

52 NÁJKRAJŠÍCH TÚR *po Slovensku*

Juraj Červenka

~čarouné~
SLOVENSKO

52 NÁJKRAJŠÍCH
TÚR
po Slovensku

Juraj Červenka

~čarouné~
SLOVENSKO

A scenic mountain landscape under a blue sky with scattered white clouds. The foreground and middle ground are filled with dense green forests of coniferous trees. In the distance, rolling hills and mountains are visible, some with patches of snow. A dirt path winds through a grassy clearing in the lower right. A white hand-drawn sign with a pointer is superimposed on the image.

Na každý týždeň
jeden vrch

52 najkrajších túr po Slovensku

Vydalo vydavateľstvo MAFRA Slovakia, a. s.
Copyright MAFRA Slovakia, a. s., 2023

Text: Juraj Červenka
Zodpovedná redaktorka: Monika Huljaková
Dizajn a grafická úprava: Martina Buzinkayová
Jazyková úprava: Ivana Roháčová
Úprava fotografií: Anton Záhradník
Foto: Juraj Červenka
Foto na obálke: Shutterstock
Tlač: Finidr, s. r. o.

MAFRA Slovakia
20263 Prvé vydanie
ISBN 978-80-8254-073-7

mafra slovakia

52 NÁJKRAJŠÍCH TÚR *po Slovensku*

Juraj Červenka

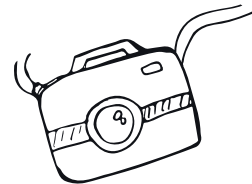
~čarouné~
SLOVENSKO

OBSAH

10 zásad bezpečného pohybu v horách	10
Ponad oblaky na Veľký Choč	12
Matka štyroch riek Kráľova hoľa	18
Ladové kráľovstvo Čipcie	24
Vetrom bičovaná Babia hora	30
Cez kysucké lazy na Kamenité	36
Na horné Kysuce cez Martákov kopec	42
Zoborskou lesostepou na Meškov vrch	48
Túra na Veľký Plešivec	54
Výstup na Štefánikovo Bradlo	60
Skaly v minipohorí nad veľriekou	66
Cez skalné mesto na Chmeľovú	72
Somár je na skok z Bratislavy	78
Krasín , domov lúpežných rytierov	84
Krivoštianka a to najlepšie zo Zemplína	90
Inovec , útočisko starého pustovníka	96
Najkrajšie výhľady v Slovenskom krase	102
Rozmanitosť pohoria Tribeč	108
Vápeč je ako prírodný diamant	114
Skalisko krásli kamenná koruna	120
Jelenia hora , ozdoba Záhoria	126
Naj výhľad na Slovenský raj	132
Šíp stráži tri regióny	138
Na vyhasnutej sopke Ragáč	144
Veľký Javorník , nefalšovaná karpatská dominanta	150
Na slovenskom Vyšehrade	156
Po stopách spisovateľky na Timravský vrch	162
Cez snehové polia na Rysy	168
Kelti našli ochranu na Klapoch	174
Pyramída Siná nad Liptovskou Marou	180
Bájne Sitno	186
Do srdca Veľkej Fatry na Ploskú	192
Srdce Tatier bije na Východnej Vysokej	198

Salatín je odľahlý krásavec	204
Slavkovský štít vždy fascinoval dobrodruhov	210
Kôprovský štít poteší aj začiatočníkov	216
Strecha Západných Tatier sa volá Bystrá	222
Z vrcholu Veľkého Manína do tiesňavy	228
Zniev zdobí turčianske hory	234
Šivec priťahuje košických horalov	240
Zbojnícka Veľká Rača	246
Nad Machnáčom zúrila letecká bitka	252
Z Hájnice vidieť Kopanice aj Považie	258
Za babím letom na Omšenskú Babu	264
Hora Ďurkovec na ďalekom východe	270
Divoký malokarpatský Geldek	276
Jesennými hmlami na Baranec	282
Veľký bok si pamätá ľudské úspechy i zlobu	288
Za stratenými lesnými ľuďmi spod Vysokej	294
Chodníkmi pútnikov na Háj	300
Banskej Bystrici kraľuje Panský diel	306
Zasnežená ľadová pláň na Kečke	312
Za nefalšovanou zimou na Veľký Brankov	318

Pred prvým výstupom...

Knižka, ktorú držíte v rukách, je zbierka mojich reportáží a fotografií z výstupov na výnimočné slovenské vrchy. Prírodné dominanty unikátne svojimi výhľadmi, históriou či rôznorodou okolitou krajinou. V časopise Čarovné Slovensko vychádzali v priebehu piatich rokov, ide o výber túr bez ohľadu na ročné obdobie.

Vrchy uvedené v tejto publikácii majú predstavovať tú najlepšiu zmes, namixovanú pestrosťou našich hôr. Zásadným kritériom pri zbieraní vrchov bola ich minulosť. Pri príprave a písaní reportáží som často čerpal z dobových zdrojov, zo starých novinových článkov či z turistických sprievodcov a kníh, neraz vytlačených ešte v časoch, keď vznikali prvé turistické chodníky a organizácie. V konečnom dôsledku som sa snažil, aby každý čitateľ našiel ten „svoj“ vrchol, ktorý ulahodí jeho vkusu. Niektoré známe, s trochou nadhľadu priam sústavne propagované vrchy v knihe nenájdete, skôr som vyberal v tom či onom regióne menej navštevované končiare.

Chcem poďakovať všetkým, ktorí ma na mojich potulkách slovenskými horami sprevádzali či už ako znalí sprievodcovia, alebo spoločníci, mnohé som zdolával s kamarátmi, tie jednoduchšie aj s manželkou a mojimi dvoma dievčatami. Knižku však venujem rodičom, vždy čakali na každú z mojich nových horských reportáží a patrili medzi ich prvých čitateľov – mame a aj otcovi, ktorému, žiaľ, už túto ucelenú zbierku ukázať nemôžem.

Prajem vám čo najkrajšie chvíle v našich horách, množstvo nových zážitkov a poznatkov. Užívajte si rôznorodosť a krásy slovenských lesov, dolín a vrchov, no myslite aj na šťastný návrat. Aby ste s dobrým pocitom z podarenej túry mohli netrpezlivo plánovať, kam sa vyberiete najbližšie.

Juraj Červenka

Historik, publicista. Vo svojich prácach sa zameriava na problematiku vojnových konfliktov 19. a 20. storočia, predovšetkým na prvú svetovú vojnu, ale aj históriu futbalu. Záluby delí medzi beh, cyklistiku a pešiu turistiku. Medzi jeho najobľúbenejšie slovenské pohoria patria **Vysoké Tatry** a **Malé Karpaty**. V tých prvých trávil ako dieťa rodinné dovolenky, tie druhé pokladá ako rodený Bratislavčan za svoj domov.

10 ZÁSAD

bezpečného pohybu v horách

1. Na túru nechod'te sami, vždy informujte blízkych a známych o cielei svojho výletu a predpokladanom čase návratu.

2. Nepreceňujte svoje sily! Vopred si zistíte čas trvania túry, prevýšenie, technický charakter náročnejších pasáží. V prípade akýchkoľvek zdravotných či kondičných problémov túru radšej ukončíte a vráťte sa. Oficiálne časy uvádzané pre jednotlivé úseky v knižných sprievodcoch, mapách i na rôznych internetových stránkach sa spravidla týkajú podmienok bez snehu, snehová pokrývka zvyšuje kondičnú náročnosť túr a často znižuje tempo. Vždy sa držte turistických chodníkov!

3. Sledujte predpovede počasia, všímajte si najmä meteorologické výstrahy. Problémom je silný vietor, a to nielen vo vysokohorskom prostredí, ale aj v lesoch, kde hrozia pády stromov a lámanie konárov.

4. Búrky na horách vedia byť nepríjemné a najmä nebezpečné. Ak meteorológovia hlásia zvýšenú pravdepodobnosť preháňok s búrkami, radšej odložte túru na iný deň. Počasie na horách dokáže byť veľmi premenlivé, búrky sú bežné skôr v popoludňajších hodinách, oplatí sa preto štartovať čo najskôr. Počas búrky sa v žiadnom prí-

pade nenachádzajte na snehovom poli a neprechádzajte úsekmi s kovovými reťazami a istiacimi pomôckami!

5. Vysoké, Západné aj Nízke Tatry, ako aj Malá a Veľká Fatra patria k pohoriam s výskytom lavín. Horská služba vydáva každodenne aktuálny stupeň lavínového nebezpečenstva a konkrétne odporúčania. Vyhýbajte sa lavínovým dráham, sú vyznačené na internetovej lavínovej mape. Držte sa zimných chodníkov, ktoré sú označené tyčami.

6. Neponáhľajte sa, najmä na exponovanejších miestach našlapujte opatrne, pozerajte sa pod nohy. Potknutie a pád, najmä v skalnom prostredí, môžu mať nepríjemné následky.

7. Majte pri sebe vhodné pomôcky. Počas výstupu i zostupu pomáhajú turistické paličky. Ak budete v teréne s výskytom lavín, majte so sebou lavínovú výbavu – vyhľadávač, sondu a lopatu. Tento set je však použiteľný iba v prípade, že rovnako vybavený bude aj váš spoločník! Najviac problémov v zime spôsobuje zľadovatený terén, v exponovanejšom prostredí odporúčame mačky, na ľahších svahoch či v lesoch návleky s kovovými hrotmi. Pohyb vo vysokom snehu uľahčujú snežnice. Vždy majte pri sebe čelovú baterku, aby ste v prípa-

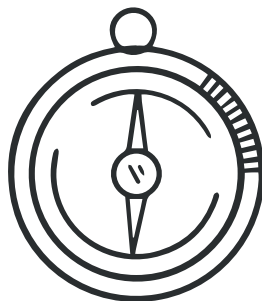
de nečakaných komplikácií mali v tme zdroj svetla. Kvalitná, odolná a pohodlná obuv musí byť samozrejmosťou.

8. Správne sa zbaľte – v závislosti od ročného obdobia a lokality by vo vašom batohu nemali chýbať náhradná vrstva oblečenia, plášť proti dažďu, energeticky bohaté jedlo a zásoba tekutín.

9. Vždy majte pri sebe turistickú lekárníčku, ktorá môže pomôcť v prípade ľahších zranení – ideálne vo vodotesnom obale.

10. Slovensko je domovom veľkých šeliem, predovšetkým medvedí. Strach z medvedí je neopodstatnený, rešpekt je však na mieste. V neprehľadnom teréne,

v krovinách či hustých porastoch a pri vodných tokoch, keď sa zvuk vašich krokov stráca v hučaní vody, dajte o sebe vedieť – rozprávaním, tlieskaním či písaním. Obozretnosť je obzvlášť dôležitá skoro ráno, večer a v noci, preto si túru plánujte tak, pokiaľ to je možné, aby ste nezačínali za svtania či nekončili až za súmraku.

PONAD *oblaky* NA VEĽKÝ CHOČ

Slovenské pohoria ponúkajú nespočetné množstvo úchvatných výhľadov. Prirodzene, tie najpôsobivejšie poskytujú naše najvyššie horstvá, akými sú tatranské či fatranské štíty a vrchy. Existuje však miesto, kde ste akoby uprostred fascinujúcej horskej krajiny a všetky preslávené slovenské hory sú okolo vás. Týmto miestom je dominanta Oravy a Liptova, legendami opradený a turistami milovaný Veľký Choč.

Veľký Choč s výškou 1 611 m n. m. pripomína pri pohľade z liptovských či oravských obcí skutočného obra, horského kráľa. Najvyšší končiar Chočských vrchov s tvarom akejsi nepravidelnej pyramídy totiž nemá vo svojom najbližšom okolí konkurenciu. Jeho bralnatá a strmá východná strana s charakteristickou skalnatou „bradavicou“ pôsobí kruto a neprívetivo, naopak, tá západná, porastená lesmi a kosodrevinou, mierne a láskavo.

Kto však chce zdolať vrchol Veľkého Choča, musí prekonať seriózne prevýšenie okolo 1 000 výškových metrov. Vyštartovať môže z Vyšného Kubína, Jasenovej, Likavky pri stredovekom hrade Likava či z kúpeľnej obce Lúčky. My však začíname krátko po východe

slnka vo Valaskej Dubovej, kde vraj pred vyše 300 rokmi zlapali Juraja Jánošíka. Dokonca, ako smerujeme nad dedinu k blízkeму ihličnatému lesu, míňame i podobizeň legendárneho zbojníckeho kapitána vyrezanú do masívneho kmeňa.

Operení trpaslíci

Pomaly naberalíme výškové metre. Za sebou zanechávame drevenice so snehom pokrytými šikmými strechami, a hoci stále vo vzduchu cítime príjemný pach horiaceho dreveného uhlia, vstupujeme do hustého, prevažne ihličnatého lesa. Za hlasného krákania krkavca kráčame pod prudkým svahom, nad ktorým sa vypínajú kolmé vápencové steny zvané Soliská. „Oblasť Chočských vrchov je obzvlášť bohatá na vtáčie druhy. V skalách hniezdi napríklad orol skalný či výr skalný, no útesy a rokliny sú domovom i menších operených druhov, napríklad vzácneho

murárika červenokrídleho. Tento krásne sfarbený vtáčik vyťahuje zo skalných puklín hmyz a pavúky, pozorovať ho môžeme i z diaľky, jeho výrazné pohyby sa podobajú na let motýľa,“ vysvetľuje môj sprievodca Peter Vrlík zo Správy Tatranského národného parku, profesionálny strážca prírody a znalec miestnej fauny.

*Kto chce zdolať vrchol
Veľkého Choča,
musí prekonať
prevýšenie okolo
1 000 metrov.*

Túra v skratke

Začiatok túry: Valaská Dubová – 662 m n. m.

Najvyšší bod túry: Veľký Choč – 1 611 m n. m.

Koniec túry: Valaská Dubová – 662 m n. m.

Trasa v skratke: Valaská Dubová – Stredná poľana (modrá značka), Stredná poľana – Veľký Choč (zimný chodník vyznačený tyčami) a späť

Čistý čas chôdze: do 6 hodín

Kondičná náročnosť: Vzhľadom na veľké prevýšenie ide o náročnú túru.

Technická náročnosť: Bez komplikovaných a nebezpečných úsekov.

Túra s deťmi: v lete vhodná, treba si však vyhradiť celý deň, v zime skôr nie

Blízka turistická zaujímavosť: Zrúcanina hradu Likava, kam sa dostanete po červenej značke z ružomberskej časti Likavka, môžete potom pokračovať cez sedlo Spušták na Strednú poľanu a ďalej na Veľký Choč.

Verejná doprava: autobusové spojenie z Ružomberka

Postupujeme nahor, okolitá vegetácia redne a krpatie.

Tatry máme zo strechy Veľkého Choča ako na dlani, pohľad od vrcholovej ružice.

Povyše, v dutinách starých stromov, hniezdia zase naše najmenšie sovy: kuvičok vrabčí a pôtik kapcavý. A keď znenazdajky začujeme tenučké, no zároveň prenikavé volanie, Peter upozorní na malinké králiky zlatohlavé. Počas trepotavého letu sú nesmierne vrtké, musíme sa poriadne sústrediť, aby sme rozpoznali ich charakteristické žlté čiapočky na hlávkach.

Ako stúpame, snehová pokrývka hrubne. Ide sa nám však ľahko, chodník je z predošlého víkendu prešliapaný, veď Veľký Choč patrí najmä cez voľné dni k najvyhľadávanejším slovenským vrchom. Iba na tradičnom silvestrovskom výstupe sa každoročne zúčastnia stovky turistov. Peter Vrlík pri svojich zimných potulkách lesmi a lúkami pod Chočom neraz vidí čerstvé vlčie či rysie stopy, ale teraz sú mnohé zafúkané, a tak ťažko rozpoznateľné. Bezpečne však identifikuje odtlačky líščích labiek križujúce turistický chodník. Sme asi v polovici výstupu, keď vchádzame na rozľahlú lúku, Strednú poľanu. Žiaľ, je zahalená v hmle, navyše dosť silno fúka a pocitová teplota rýchlo klesá. Snehom obalené ihličnany pôsobia v „hustom mlieku“ záhadne,

ako tajomné nehybné bytosti, ktoré nás pozorne sledujú. Odteraz už postupujeme zimným chodníkom vyznačeným tyčami a smerujeme priamo na vrchol. Tyče by však mohli byť rozmiestnené hustejšie, keby cestička nebola vychodená, človek neznalý pomerov by ľahko zabľúdlil.

Choč priťahoval aj v minulosti

Výpisky z dobovej tlače sú dôkazom, že odkedy ľudia v našich zemepisných šírkach pestovali turistiku, Veľký Choč bol častým cieľom ich výletov. Napríklad 22. júna 1919 Telocvičná jednota Sokol z Dolného Kubína zorganizovala na Choč skupinový výstup a navyše v priebehu túry jej členovia postavili a zapálili hranicu, aby si uctili upáleného Jana Husa. Od roku 1923 viedli na vrchol značkové chodníky z liptovských Lúčok a oravského Vyšného Kubína, ktoré v medzivojnovom období lákali okrem slovenských a českých turistov i milovníkov hôr z Poľska.

Choč fajčí

Dominantný vrch po stáročia ovplyvňoval život obyvateľov okolitých podhorských obcí. Kedysi sa napríklad zvyklo počas hmlistých rán vraviť, že „Choč fajčí“ či „Choč varí“. Velikána totiž často zahalil opar a vtedy ľudia zväčša nešli, z obavy pred blížiacim sa dažďom, na lúky kosiť. Čakali, až kým sa nevyjasnilo. Príroda formovala i predstavivosť miestnych pastierov tráviacich často dlhé dni na pastvinách pod Chočom. Podľa jedného z dávnych príbehov vždy v čase okolo svätého Jána šľahali z chočských brál záhadné podzemné ohne. Inú povest' uverejnili v roku 1858 Slovenské noviny vydávané vo Viedni. Tá sa zase viaže k pôvodu samotného názvu kopca. Za dávnych čias totiž stál blízko Ružomberka kláštor rádu johanitov. Jeden z členov rádu sa raz vybral za kráľom Matejom Korvínom a žiadal pre svojich spolubratov prilepšenie. Panovník mu však nezdvorilo odvetil: „Mních, choď žobrať!“ či doslova „Mních, choč žebrať!“ Johaniti sa následne rozišli do

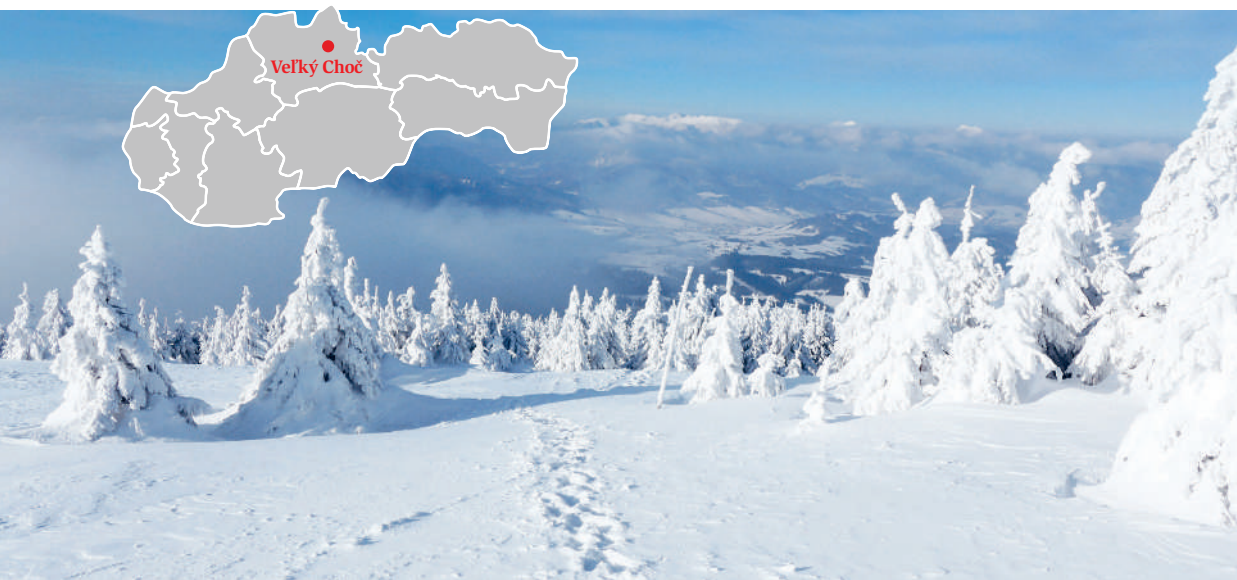
okolía a tri vrchy pri Ružomberku dostali názvy pripomínajúce túto príhodu: Mních, Choč a Čebrať. Etymológovia majú nudnejšiu, no zaiste reálnejšiu teóriu, názov Choč je odvodený od archaického pomenovania pre veľkú kopu či hromadu.

V horách sa počasie dokáže meniť veľmi rýchlo k horšiemu, no našťastie i k lepšiemu. V priebehu chvíľky, ako šibnutím čarovného prútika, vietor postupne ustáva, hmlou sa predierajú slnečné lúče, keď mizne a naraz máme nad sebou azúrovú oblohu. Cez stromy vidíme krajinu pod nami, takmer všetky naše najvyššie horstvá máme na dosah. Oblaky meniace tvar vo vzdušných prúdoch, ktoré zostali nižšie, iba umocňujú pôsobivý pohľad.

Sme hore

Okrem krásneho zážitku, ktorý Veľký Choč milovníkom hôr ponúka, má kopec i ďalšiu výhodu. Je totiž bezpečný aj v zime, dokonca i vtedy, keď je v iných pohoríach vyhlásené lavínové

Pohodlný zostup zimným chodníkom, v pozadí vidieť vrchy Krivánskej Malej Fatry.

nebezpečenstvo. Avšak iba v prípade výstupu zo západnej strany. Horská služba totiž neodporúča strmší výstup z Lúčok, počas ktorého hrozí pád lavíny. Obrovské šťastie mala pred pár rokmi dvojica skialpinistov, keď odtrhla v centrálnom žľabe pod vrcholom Veľkého Choča doskovú lavínu. Masa snehu lyžiarov zasypala iba čiastočne, navyše neutrpli zranenia a z lavíny sa dokázali vyslobodiť.

Podľa našich odhadov sme prekonalí výškovú hranicu 1 500 metrov, stromov naokolo je čoraz menej a porast redne. Okoliu dominujú iba dve farby – biela a nad ňou nebeská modrá. Ticho načas preruší zvuk leteckých motorov tisíce metrov nad nami, na jasnej oblohe zostáva výrazný kondenzačný pás.

Náš najstrmší, no našťastie celkom krátky úsek, prechádzame aj pomocou natiahnutých reťazí, ktoré sa nám zdajú pri výstupe až zbytočné. Sme asi 15 minút od skalnatého vrcholu, už máme na dohľad i vrcholovú ružicu žiariacu v slnečných lúčoch a výhľady na veľkú časť Slovenska sú lepšie a lepšie. Okolo rastú zakrpatené ihličnany a kosodrevina, zväčša úplne pochované pod množstvom snehu. I tu hore však stretávame typických obyvateľov, po ľade si hopká vrchárka červenkastá s červenohnedými škvrnkami na brušku. Krehký vtáčik nepohrdne ani odpadkami a zvyškami jedla, ktoré po sebe zanechajú turisti.

Po necelých troch hodinách výstupu zastavujeme, vyššie sa ísť už nedá. Vzduch takmer stojí a v nose nás pri dýchaní príjemne svrbí mráz. Smerom na juh sa nad mračnami rozprestiera celý hrebeň Nízkyh Tatier, od Kráľovej hole až po Prašivú. Ešte fascinujúcejší je pohľad na z mrakov vykukujúce Západné a Vysoké

Zasnežená Stredná poľana s útulňou a opusteným košiarom.

Tatry vrátane Bystrej či Kriváňa. Obdivujeme i hrebeň Malej Fatry a najmä jej Veľký Rozsutec, ponášajúci sa na akýsi rozprávkový hrad v oblakoch. Pohorie nižšie je zalesnená Oravská Magura i so žiarivou bielou plochou – zjazdovkami na Kubínskej holi. Lyžiari v tejto chvíli zaiste počas zjazdu obdivujú Veľký Choč, hrdý gigant, ktorý sa pred nimi týči. Iba Hviezdoslavom ospevovanú Babiu horu a hladinu Liptovskej Mary pre mraky nevidieť. Napokon pozeráme na dedinky hlboko v údolí rieky Orava a teraz už aj na tak idylicky pôsobiacu lúku Stredná poľana. Vyberáme sa preto späť.

Na reťaziach

Bez turistických paličiek, mačiek či návlekov s kovovými hrotmi na topánkach by však bolo klesanie nanajvýš nepríjemné. Až teraz oceňujeme reťaze osadené na najstrmšom úseku, pevne sa ich držíme, pod nohami sa nám

Autor knihy na vrchole Veľkého Choča.

miestami šmýka, pretože pod mäkkým snehom sa nachádza ľadová vrstva. Zvyšok zostupu je už pohodlný a v sypkom snehu i rýchly, možno až na 20- či 30-metrový traverz príkreho svahu, počas ktorého opatrne našlapujeme. Keď znova prichádzame na rozľahlú, slnkom zaliatu Strednú poľanu, ťažko uveriť, že pred dvoma hodinami tu bolo tak veterno a nevlúdne. Zostupovať budeme už známou cestičkou späť do Valaskej Dubovej, máme však dostatok času, a tak oddychujeme pred dreveným zrubom povedľa prázdneho a takmer úplne zasneženého ovčieho košiara. Kedysi neďaleko stála Hviezdoslavova útulňa vybudovaná vojakmi z dolnokubínskej posádky, žiaľ, v decembri 1944 drevenicu vypálili Nemci. „Toto je dielo ťaťľa. Vidieť, ako precízne a systematicky

Bez turistických paličiek, mačiek či návlekov skovými hrotmi by bolo klesanie nepríjemné.

vytesáva z kôry stromov potravu,“ prehodí Peter Vrlík a ukazuje na vodorovné hlboké ryhy v kôre starého smreka. Ešte i dnes sa v lete na Strednej poľane, v tieni obrovského Veľkého Choča, pasie asi stočlenné ovčie stádo. V mi-

nulosti tu však existovalo viacero košiarov a horskú lúku obývali stovky oviec. Veľa sa toho pod Chočom vplyvom človeka zmenilo, príroda ustupuje ľudským rozmarom. „Starých

a pôvodných lesov ubúda, čo napríklad decimuje populáciu pôvodného obyvateľa, hlucháňa. V zime tieto veľké hrabavé vtáky žerú najmä ihličie, no ich charakteristický trus už takmer nenachádzam,“ tvrdí Peter Vrlík. A tak sa raz možno pristúpi na nápad viacerých ochranárov či prírodovedcov vytvoriť z Chočských vrchov ďalší slovenský národný park.

Matka štyroch riek KRÁĽOVA HOĽA

Ak by slovenské vrchy súťažili o prvenstvo v sláve, do finále by sa zrejme dostali Kriváň a Kráľova hoľa. V zime je pre turistov prístupný iba druhý z dvojice veľikánov. Kráľovu hoľu (1 946 m n. m.) nazývajú i matkou riek, pramenia pod ňou Čierny Váh, Hnilec, Hron, trocha ďalej aj Hornád. Na nezameniteľný vrch sme vystúpili z Telgártu a zostupovali sme do Šumiaca.

Skorý ranný vlak z Margecian prechádza jednou z najkrajších železničných tratí Slovenska. Vznikala čiastočne v dobe svetovej hospodárskej krízy a svojho času

patrila k najnáročnejším stavebným dielam v Československu. Koľajnice sa kľukatia, vedú tunelmi i množstvom mostov,

ako vonku vychádza slnko, sneh popri železnici krásne žiari. Prechádzame starobylou Gelnicou, popri vodnej nádrži Palcmanská Maša i v blízkosti Dobšinskej ľadovej jaskyne. Skutočnou architektonickou kuriozitou je takzvaná Telgártska slučka – špirálovitý tunel, ktorým vlak prekonáva vyše 30-metrové prevýšenie. Blíži sa náš príchod do Telgártu, naraz však zastavíme v tuneli. Instinktivne sa ideme pozrieť na chodbu a vidíme sprievodkyňu, ako nám nervózne máva z konca chodbičky. Vlak už

totiž zastavil v Telgárte, avšak nástupište nie je dostatočne dlhé, preto posledný vagón ešte stojí v temnom tuneli. Musíme teda urýchlene prebehnúť do ďalšieho vozňa a vystúpiť. Takmer sme našu destináciu premeškali.

Cieľ na dohľad

História Telgártu je do veľkej miery spojená so Slovenským národným povstaním. V jeho okolí prebiehali ťažké boje medzi povstalcami a Nemcami, obec bola v septembri 1944 vypálená, pričom popolom ľahlo viac než 250 domov.

O pohnutých časoch svedčí i nápadné súsošie v strede Telgártu – vojak, ktorý sa lúči so ženou a s malou dcérkou. Výstup na Kráľovu hoľu po červenej značke z Telgártu, po turistickej

magistrále známej ako Cesta hrdinov SNP, vedie lesom. Teda, žiaľ, skôr rúbanskami než lesom. Stúpanie je veľmi príjemné, rovnomerné, bez strmších úsekov. Nápadná výstražná tabuľa varuje okoloidúcich pred zvýšeným výskytom medveďa. Na oblohe nevidieť ani mráčik, slnko svieti čoraz intenzívnejšie, no zároveň pociťujeme zdravý zimný chlad – proste máme radosť z pohybu, po pracovnom a navyše zamračenom týždni. Po asi dvoch hodinách vychádzame z lesa a prichádzame

Po asi dvoch hodinách vychádzame z lesa a prichádzame k tyčiam.

k tyčovému značeniu. Snehu pribudlo, a tak si nasadzujeme snežnice. Po ľavej strane už vidíme i náš cieľ, Kráľovu hoľu s vysielacom. Obchádzame Kráľovu skalu, vežovitý skalný končiar a vlastne juhovýchodný predvrchol Kráľovej hole, i jeden zo známych zdrojov vody, prameň Zubrovce.

Príjemný výstup sa mení na skutočný pôžitok. Krajina je otvorená a výhľady do širokého okolia, na veľkú časť stredného a východného Slovenska, sú čoraz lepšie. Najprv naokolo rastú zakrpatené a vetrom ošľahané ihličnaté stromy či kosodrevina, takmer úplne zasypaná snehom. Ako v sedle Snehová jama pretíname ľadom pokrytú cestu, ktorá

vedie k vysielacu a je vôbec najvyššie položenou „asfaltkou“ na Slovensku, dostávame sa na hoľu, vrcholovú časť.

Povesti a realita

Tyčové značenie nás vedie priamo na strechu Kráľovej hole, vrchu na pomedzí Horehronia a Liptova, Gemera i Spiša. A pre obyvateľov všetkých týchto krajov je Kráľova hoľa práve „ich“ vrchom. A ako by to vyzeralo, keby sa k takému pôsobivému masívu ako Kráľova hoľa neviazali žiadne povesti? Jednu si čítame na tabuli osadenej pod vrcholom. To, že je Kráľova hoľa neprávom vystrčená až na východný okraj Nízkych Tatier, vraj spôsobil

pyšný a hrdý Ďumbier. Nechcel totiž so žiadnym vrchom súperiť o to, ktorý je v celom pohorí najkrajší. Jednu sokyňu zahnal na jeden koniec hrebeňa a druhú – Prašivú – na opačnú stranu. Inú povesť lovíme v pamäti, poznáme ju ešte z detských čias. Kráľova hoľa a Kriváň sa odjakživa milovali, vzhliadali k sebe a túžili sa vzájomne priblížiť. A tak pod vrcholom Kráľovej hole raz vytryskol Čierny Váh, pod Kriváňom zase Biely Váh, pričom oba toky sa následne spojili do jedného. Hľadanie pôvodu názvu slávneho vrchu treba stavať na racionálnejších základoch, avšak i v tomto prípade zrejme sklzneme do legend. Uhorský kráľ a vášnivý poľovník Matej Korvín vraj rád lovil aj v okolí masívnej hole a na jej vrchu zvykol obedovať. Neskôr údajne nechal na kamennú tabuľu vyryť pamätný nápis: „Tu bol pohostený Matej, kráľ Uhorska.“ Turistický sprievodca vydaný v Prahe po roku 1900 zase písal: „Na Kráľovej holi býval často Jánošík. Veď aj Botto začína svoju báseň Smrť Jánošíkova – Horí ohník, horí, na Kráľovej holi, ktože ho nakládol? Dvanásť sokoli. Teda dvanásť spoločníkov Jánošíka.“ Autor textu odporúčal výstup z obce Vernár v gemerskej stolici, avšak radil prenajať si v tejto dedine sprievodcu.

Padajúce ľady

„Na dohotovenom úseku dráhy Červená Skala – Margecany v Telgárte miznú provizórne ubikácie mínerov. V obci sa začína rozvíjať turistický ruch. Zatiaľ sa pripravuje Telgárt na zimu a známa Kráľova hoľa očakáva lyžiarov. Možnosť ubytovania v Telgárte a železničné spojenie z celého Pohronia je dobré,“ in-

Stúpame nad Telgárt – obec, ktorá bola počas druhej svetovej vojny vypálená. Dobré vidieť i vrchy Muránskej planiny.

Vysielač na Kráľovej holi je kolosálnou dominantou, veža dosahuje výšku 130 metrov.

formovali na jeseň 1935 v článku Nové stredisko zimných športov na Slovensku noviny Slovenský denník.

V tých časoch však Kráľova hoľa vyzerala inak, jej ráz sa úplne zmenil, keď na vrchole postavili vysielač. Ako sa blížime k obrovskej stavbe, vidíme, že zo zaisťovacích lán odpadávajú kusy námrazy. Občas i naozaj veľké a ťažké, dokonca i tabule vystríhajú pred padajúcimi kusmi ľadu.

Túra u skratke

Začiatok túry: Telgárt – 885 m n. m.

Najvyšší bod túry: Veľký Choč –
1 946 m n. m.

Koniec túry: Valaská Dubová –
885 m n. m.

Trasa v skratke: Telgárt – Šumiac
– Zubrovce – Kráľova hoľa (červená
značka), Kráľova hoľa – Predné sedlo
– Šumiac (modrá značka)

Čistý čas chôdze: okolo 7 hodín

Kondičná náročnosť: Vzhľadom na
veľké prevýšenie ide o náročnú túru.

Technická náročnosť: bez komplikova-
ných a nebezpečných úsekov

Túra s deťmi: V lete vhodná pre staršie
deti, treba si však vyhradiť celý deň, v zime
skôr nie.

Blízka turistická zaujímavosť:

Pokiaľ by ste chceli stráviť v horách dva
dni, môžete po červenej značke pokračo-
vať až k útulni Andrejcová (v letných
podmienkach necelé tri hodiny, v zime
podľa aktuálnej situácie), ráno potom
zostúpate po modrej značke do obce
Pohorelá.

Verejná doprava: Telgárt má vlakové
spojenie s Banskou Bystricou aj Marge-
canmi, autobusové napríklad s Popradom,
do Šumiaca jazdia autobusy z Brezna,
ďalšie možnosti poskytuje blízka Červená
Skala (pešo zo Šumiaca asi polhodina).

Zima je na Kráľovej holi doma, niektoré
ukazovatele úplne pokrýl mráz.

Kráľovohoľský vysielateľ patrí k najko-
losálnejším stavbám na Slovensku.
Jeho rozmery sú dôkazom umenia
projektantov, veď celková výška veže
dosahuje vyše 130 metrov a priemer
kovovej konštrukcie tri metre. Pri stavbe
používali žeriav a podporné konštruk-
cie upevnené priamo na vežu. Tri
dvojice lán, ktoré zabezpečujú stabilitu
vysielača, sú ukotvené štyri metre
hlboko v zemi.

Čím bližšie sme k samotnému vrcholu,
tým viac vynikne mohutnosť hole, naj-
vyššieho vrchu východnej časti Nízkyh
Tatier, nazývanej i Kráľovohoľské Tatry.
Prišli sme na naozaj veľmi významné
miesto, Kráľova hoľa je totiž i prame-
niskom najvýznamnejších slovenských
riek – Váhu, Hrona, Hnilca či Hornádu.

Teplota klesá

Z Telgártu sme vystupovali sami,
pripadalo nám naozaj zvláštne, že
v takom krásnom počasí nechce vyjsť
na Kráľovu hoľu viac ľudí. Ako však
prichádzame na vrchol, naraz vidíme
desiatky turistov – peších, lyžiarov

i vyznávačov snežníc. Deti aj dôchodcov, celé rodiny kráčajúce v pohodovom tempe i kvalitne vystrojených skialpinistov. Takmer všetci totiž zvolili na výstup trasu z dedinky Šumiac.

Výhľad do širšieho okolia je úžasný, čistý vzduch umožňuje výbornú viditeľnosť. Nielen na najbližšie pohorie, no i do Maďarska na Matru či na Poloniny vrátane tých ukrajinských a poľských. Dovidíme i k hrebeňu Malej Fatry či na Veľký Choč, všetko však prekoná belavý tatranský hrebeň vystupujúci zo vzdialených oblakov. Zreteľne rozoznávame najcharakteristickejšie končiare ako Lomnický štít, Slavkovský štít, Gerlachovský štít a Kriváň.

Onedlho sa však presviedčame, aké sme mali obrovské šťastie. Počasie sa v horách dokáže zmeniť naozaj veľmi rýchlo, počas pár minút. Zdola, zo severnej strany naraz stúpa hmľa a zrazu vidíme

iba na pár metrov. Pocitová teplota prudko klesla, okamžite si obliekame ďalšie vrstvy oblečenia. Chvíľu kráčame popri tyčiach ďalej po hrebeni s množstvom skalných útvarov, známom ako Stredná hoľa. Spočiatku ešte pod sebou rozoznávame pomerne strmé severné svahy a ľadovcové kotly, čoskoro však nevidieť nič, a tak sa otáčame naspäť. Vnímame iba belosť snehu a šed' hmly, občas z oparu znenazdajky vyjde postava turistu.

Medzi oblakmi sa objaví vysielateľ, aby ho mračná zase v zápäti zakryli.

Smer Šumiac

Na zostup volíme inú cestu, a to chodník smerujúci do dediny Šumiac. Klesáme, hmľa znova ustupuje

a užívame si pôsobivé výhľady na Horehronie a Muránsku planinu. Ako na dlani máme viaceré horehronské dediny – Val'kovňu s kedysi vychýrenými hutami, rázovitú Heľpu či pôvodne banícku Polomku. Keď sa otočíme naspäť, na ob-

Vysielateľ občas úplne zahalí oblačnosť, aby následne počas krátkej chvíle úplne ustúpila.

Šumiac je najzápadnejšou obcou Slovenska s pôvodným gréckokatolíckym obyvateľstvom.

Hoľa vždy fascinovala

Mohutnosť Kráľovej hole vnímali obyvatelia podhorských obcí odnepamäti. K obvyčajným sedliakom a pastierom sa neskôr pripojili národovci a napokon i milovníci prírody a turisti. Stačí si zaľisťovať v starých novinách z 19. a prvej polovice 20. storočia, článkov o tejto kráľovnej Nízkych Tatier nachádzame mnoho. Napríklad vo Viedni vychádzajúce Slovenské noviny uverejnili 27. novembra 1851 merania riaditeľa Coburgovských lesných majetkov Ľudovíta Greinera, v ktorých výšku Kráľovej hole odhadol na 6 115 stôp.

lohe sledujeme zvláštne predstavenie. Občas sa medzi oblakmi objaví vysielateľ, aby ho mračná zase vzápätí zakryli. Inokedy sa v mrakoch vytvorí otvor a my pozorujeme modré nebo a iba časť stožiara. Poniže nápadné žlté označenie varuje pred lavínami, a hoci Kráľova hoľa nepatrí, čo sa týka lavín, k nebezpečným vrchom Slovenska, turista a lyžiar by sa mal mať mimo zimného tyčového značenia na pozore. Asi v polovici zostupu sa zastavujeme na Prednom sedle, kde prevádzkujú modernú turistickú chatu.

Záverečné klesanie vedie hustým, neporušeným ihličnatým lesom. „Na Kráľovej holi stojí strom zelený, vrch má naklonený do Šumiackej zemi,“ znie pôvodný text známej slovenskej ľudovej piesne, obľúbený vojakmi v rakúsko-uhorských uniformách na ruskom fronte počas prvej svetovej vojny. Miestny folklór má stáročnú tradíciu, zachovalo sa množstvo dávnych zvykov, no najmä tradičné ženské

trávnice a mužské viachlasné spevy. Úchvatný výhľad na Šumiac máme z lesného výseku s krížovou cestou. Na jej vrchu sa vyníma kamenný oltár a drevený kríž. Keď napokon vojdeme do dediny, míňame nielen drevenice, či už malé učupené pod stromami alebo väčšie s betónovým základom, no

i miestnu raritu v podobe gréckokatolíckeho kostola. „Pod Kráľovou hoľou sú učupené tri slovenské dedinky: Telgárt, Šumiac a Vernár. Dobrý ľud v týchto dedinách

uchovával si pekný, svojrázny kroj i staré obyčaje a zostal verný svojej cirkvi gréckokatolíckej, ktorá je v týchto krajoch posledným zbytkom cirkvi cyrilo-metodskej,“ písal v roku 1920 časopis Malebné Slovensko. Šumiac je totiž najzápadnejšou obcou Slovenska s pôvodným gréckokatolíckym obyvateľstvom.

Miestny folklór má stáročnú tradíciu, zachovalo sa množstvo dávnych zvykov.

L'ADOVÉ *kráľovstvo* ČIPČIE

Mnohé vrchy zostávajú na okraji masového záujmu turistov a poznajú ich najmä miestni obyvatelia. Často sa totiž nachádzajú mimo hlavných hrebeňov. Platí to aj pre Čipčie (920 m n. m.) v Lúčanskej Fatre.

Ranný autobus zo Žiliny nás vysádza na okraji hlavnej cesty vedúcej do Rajec-kých Teplíc a my okamžite nasadzujeme rýchle turistické tempo. Ponáhľame sa k dedinke Turie, nad ktorou sa týči jemnou hmlou zahalené Čipčie, vrch práve čerstvo postriebrený nočným snežením. Dnes nás nečaká obzvlášť dlhá túra, no zimné rána v Rajeckej kotline bývajú naozaj studené a my sa potrebujeme zahriať. A rýchly krok zaručene pomáha.

Pod Turskou skalou

Rezko kráčame pod prírodnou pamiatkou Turská skala, pod jej mohutnými bralami a hustými ihličnanmi. Vytvára dvojíčku blízkych dolomitových Slnečných skál, v priebehu vekov sa totiž do krajinného podkladu vytrvalo zarezávala rieka Rajčianka, dnes preto oba skalné útvary pôsobia ako mohutná vstupná brána do srdca Rajeckej kotliny. Na Turskú skalú vedie síce neznačený,

no vraj celkom pohodlný chodník, z jej vrcholu sa údajne ponúkajú pekné výhľady na celú obec Turie. Náš cieľ však s postupne rednúcou oblačnosťou vidieť čoraz lepšie. „Nezdržujte sa zbytočnými odbočkami a smerujte priamo do môjho lona. Dobré počasie nebude trvať večne a poobede môže znova začať husto snežiť,“ akoby sa nám snažila naznačiť špicatá hora s atraktívnymi kontúrami. Blížime sa k Turiu s charakteristickou a dominujúcou svetlou kostolnou vežou, naša túra vo voľnej prírode sa

začína povýše obce. Najprv stúpame zasneženými pasienkami, všade naokolo vládne ticho. Prerušuje ho iba slabučké vŕzganie pod našimi nohami.

prikrývka zvuky spoľahlivo tlmí, hoci premávka na hlavnej ceste obďaleč s pokročilým časom hustne. Vyjdeme iba pár desiatok metrov a pekne môžeme vidieť nielen belavú a mierne zvlnenú krajinu v kotline okolo Rajčianky vrátane hojne vyhľadávaných kúpeľov Rajecké Teplice, ale aj hrad Lietava s veľkou hranolovou vežou, paneláky na okraji Žiliny a najmä zalesnené vrchy okolitých pohorí, predovšetkým Strážovských a Súľovských vrchov. Modrá značka nás však už čoskoro nasmeruje do hustého zmiešaného lesa, vstupujeme medzi dokonale rovné buky

a ihličnany a začíname naberať výškové metre – v cikcakoch a podstatne rýchlejšie. Drevená tabuľka s namaľovaným názvom „Čipčie“, pribitá na jeden zo starých stromov, jasne ukazuje smer nahor.

Dobrá voľba

Výstup na Čipčie nie je náročný, avšak neskúsenému turistovi môže dať zabrať, treba totiž počítať s prevýšením okolo 500 metrov za približne dve hodiny.

V zime býva pohyb v prírode často dvojnásobne náročnejší, ak napadne veľa snehu a výletník sa poriadne nepripraví, tak môže mať problém. My sme sa držali múdrosti „šťastie praje pripraveným“, a keďže v okolí Rajca už pár dní viac či menej intenzívne snežilo, pribalili sme si aj snežnice. Dnes však tieto užitočné pomôcky na pohyb v závaloch snehu zostanú iba zavesené na batohoch a budú tvoriť akurát tak nechcenú záťaž. Snehu je síce dosť a krajina naokolo je naozaj čarovná, meteorológovia však odhadovali ešte bohatšie zrážky. Aj bez snežníc, iba pomocou turistických palíc, dokážeme poľahky napredovať.

„Keď som študoval a čas mi to dovoľoval, kondíciu som naberal tak, že som na vrchol Čipčia vybehol aj dvakrát za deň. Lákadlom bola najmä pekná inverzia, dole hmla a hore slnko. V roku 1977 sme začali organizovať výstupy na Čipčie, najprv s pioniermi. Na dnes už pravidelnú a populárnu akciu sa chodí vždy v prvú januárovú sobotu. Zážitky sú opakovane jedinečné, každý jeden zo stoviek účastníkov je predsa jedinečný,“ hovorí Fero Lonc, športový nadšenec, desaťročia známy

*Výstup na Čipčie
môže dať
neskúsenému turistovi
zabrať.*

Zimné ráno nad Turím, obec s čarovnou polohou má viac než 2 000 obyvateľov.

ako predseda turistického klubu v Turí, muž s turistickými skúsenosťami aj z Álp či dokonca Himalájí. Čipčie môže byť dobrou voľbou aj v prípade zvýšeného lavínového nebezpečenstva, keď sa

pohyb vo vyšších polohách neodporúča, no vy máte chuť stráviť voľný čas v prírode, tešiť sa zo snehu a spoznať nejaké nevšedné miesto v horách. Tak ako

dnes, keď aktuálne vyhlásili tretí stupeň lavínového nebezpečenstva.

Bolesť očí

Na Slovensku sa nachádza viacero vrchov s naozaj svojráznymi názvami, pre nejakého cudzinca nepochybne iba veľmi ťažko vysloviteľnými. K tým najpodarenejším patrí Slemä v Nízkyh Tatrách, kam v októbri 1944 dopadlo sovietske transportné lietadlo typu Lisunov Li-2 s československými výsad-

Stretávame iba zopár turistov, no v Turí sa organizujú vždy v januári aj hromadné zimné výstupy na Čipčie.

kármí na palube, exponované a iba pre strach z výšky nepoznajúcich turistov vhodné Plačlivô v Západných Tatrách, no a tiež Čipčie. Pomenovanie zatiaľ aj pre jazykovedcov nejasné a pomerne záhadné. Najzaujímavejšia pasáž výstupu na Čipčie sa začína po ukončení najstrmšieho stúpania, keď dosahujeme prvý z niekoľkých vyhlídkových bodov, odkiaľ pekne vidieť hlbšie do Rajeckej kotliny, teda na juhozápadný smer, ale aj na ďalšie vrchy a zalesnené svahy Lúčanskej Fatry, ktorá je v porovnaní so severnejšou a Váhom oddelenou Krivánskou Fatrou nižšou časťou pohoria Malá Fatra. A tiež oveľa menej navštevovanou.

Napokon dosiahneme najvyššie partie hory, držíme sa uzučkej cestičky prarazenej ľudskými šľapajami, akoby vedúcej do skutočného ľadového kráľovstva. Južný svah pod nami je otvorený, a tak obdivujeme blízke lesy, horstvá a doliny.

Orzdoba obce Turie

Na chvíľku sa zastavujeme pred vysokými a hrubými múrmi Kostola svätého Michala, odborníci túto stavbu pokladajú za jeden z najvzácnejších architektonických skvostov v regióne okolo mesta Rajec. Svätostánok totiž predstavuje nebyvalo zachovanú renesančnú sakrálnu stavbu, postavenú v priebehu 16. a 17. storočia, navyše bez neskorších stavebných zásahov, pokiaľ teda nerátame opakujúce sa opravy strechy či dodatočné doplnky v interiéri. Obranný múr zase už aj laikovi naznačuje, že areál kostola poskytoval obyvateľom zblízka i zo širšieho okolia útočisko v časoch prípadného ohrozenia.

„Zvláštnosťou je práve táto južná strana, vrcholovú časť sa nepodarilo zalesniť. Tak je to holina, na ktorej sa rada pasie

Túra u skratke

Začiatok túry: Turie – 445 m n. m.

Najvyšší bod túry: Čipčie –
920 m n. m.

Koniec túry: Turie – 445 m n. m.

Trasa v skratke: Turie – Pod Železom – Nad Zadným – Pod Ostrou (modrá značka), Pod Ostrou – Turie (zelená značka)

Čistý čas chôdze: okolo 4 hodín

Kondičná náročnosť: v zime stredne náročná túra, v lete pomerne nenáročná

Technická náročnosť: Bez komplikovaných úsekov, pokiaľ je terén zľadovatený, pozor na exponovanejších vyhladkových miestach!

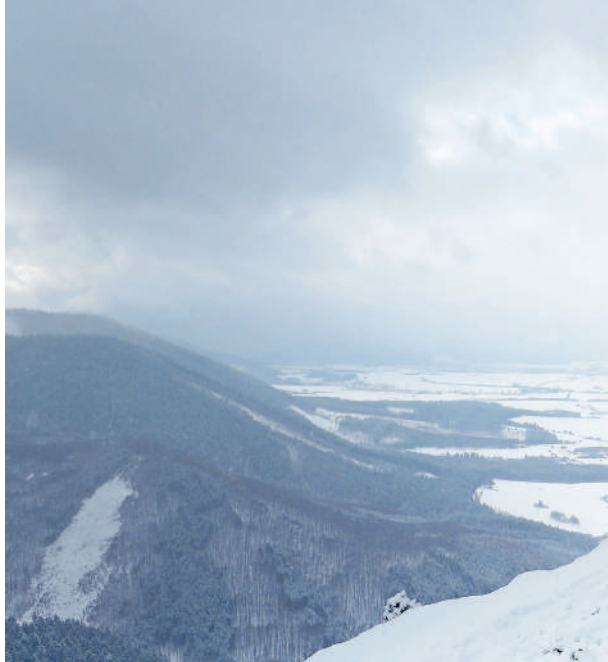
Túra s deťmi: vhodná aj pre deti

Blízka turistická zaujímavosť:

Nedaleko sa nachádza zrúcanina hradu Lietava, patrí medzi najväčšie hradné ruiny na Slovensku – turistické chodníky na hrad Lietava vedú z Rajeckých Teplíc a Lietavskej Svinnej, z opačnej strany z Lietavskej Lúčky.

Verejná doprava: Turie má autobusové spojenie so Žilinou aj s Rajcom, vlaky na trati Žilina – Rajec stoja na blízkej zastávke Porúbka.

vysoká zver,“ vysvetľuje Fero Lonc. Beľavosť snehu a mrazom obalených stromov prechádza do rôznych odtieňov sivej, nad nami sa držia ťažké olovené mraky. Zahaľujú aj výrazný a taktiež zaujímavými skalnými útvarmi známy vrch Kozol, vďaka unikátnym bukovým porastom vyhlásený za prírodnú rezerváciu. Aj do západného svahu končiaru Kozol narazilo v septembri 1974 vojenské lietadlo, presnejšie stíhačka

Ťažké mraky sú síce pôsobivé, bránia však ešte lepším výhľadom. Pri správnych podmienkach môže turista pri výstupe vidieť aj hlavný hrebeň Lúčanskej Fatry.

typu MiG-21 z letiska v Přerove do hory v rýchlosti 800 km/h doslova napálila. Občas cez oblaky prejde slnečná žiara, svetlo prenikne nebeským filtrom, vtedy z tej belosti až bolia oči.

Na vrchole si dopriava oddych približne desiatka turistov, každý sa fotí na lavičke povedľa vrcholovej tyče. Vďaka nej predstavuje Čipčie ideálne miesto na rozjímanie, najmä na jar či v lete musí na jeho špičke vládnuť skutočná pohoda. No i dnes to stálo za námahu, je takmer bezvetrie, začalo jemne snežiť a vo vzduchu naokolo sa vznášajú malé ľahučké vločky. Krátko sa rozprávame s dievčinou z Turia, ktorá zvykne chodiť na Čipčie pravidelne, vraj za každého počasia. Iba s úsmevom pokrúti hlavou, keď jej prezradíme, že práve pre ten „jej“ obľúbený vrch sme merali cestu až z Bratislavy. Že za ranné vstávanie a nejakú tú hodinku vo vlakovom kupé stoja nielen tatranské

štítý, ale aj menej známe končiare či kopce – obzvlášť, keď sa v nich spájajú krásne výhľady, úchvatná poloha, zaujímavý výstup či nejaký príbeh.

Zradné zrkadlo

Jednu pomôcku, ktorú sme si dnes pribalili, predsa využijeme. Ako začíname zostupovať, zisťujeme, že miestami sa pod snehom nachádza ľad – roztrúsené ľadové fliačky, skryté a o to zradnejšie. Na topánky si preto umiestňujeme protišmykové návleky, teda retiazky s kovovými zúbkami, ktoré nám uľahčia chôdzu, a naše kroky môžu byť istejšie. Nevraciame sa tou istou cestou, ale pokračujeme ďalej po modrej značke, trasa má miestami vcelku strmý sklon. Pod skalným „mestečkom“ pod vrchom Ostrá, najbližším susedom Čipčia, prídeme k dolinke potoka Polomec a napájame sa na zelenú značku, vedúcu z hlavného hrebeňa Lúčanskej Fatry. Tá nás už zavedie naspäť do Turia, takže urobíme okruh. Terén pod našimi nohami sa zmiernil, najstrmšie klesanie teda máme za sebou a návleky

si odkladáme do batohov. Veselo sa znova dáme do kroku a... Zisťujeme, aká to bola chyba, predčasne sa zbaviť turistických reťazí. Pod snehom sa nachádza hotové ľadové zrkadlo, občas končíme na zadku, inokedy pád stlmí ruksak, niekedy šmyk ustojíme, no riadne sme spomalili a zapotili. Preto sa rozhodneme znova siahnuť po návlekoch.

Zostup vedie prevažne lesom, no občas sa krajina vďaka rúbaniskám a mladším porastom otvorí a Čipčie sa nám odhalí v plnej kráse. „Na Čipčí alebo pod ním môžete stretnúť či zahliadnuť všetky naše vzácne zvery, od orla či jazveca cez veľké stáda vysokej až po diviaky a medveďa. Teplejšie mesiace prajú konvalinkám, vstavačom, na skalách rastú prvosienky holé. Raritné sú aj tunajšie huby a machy, niektoré sa inde na Slovensku totiž nevyskytujú. Domáci obyvatelia si najmä v minulosti privyrábali zberom hojných lesných plodov, malín a čučoriedok. Časť lesov v okolí Čipčia má charakter pralesa,“ vyratúva zaujímavosti Fero Lonc. Z juhu horu vidíme aj s jej charakteristickou lysinou, teda južným svahom, nad ktorým sme pred vyše hodinkou kráčali. Čipčie tak s trochou fantázie pripomína plešatú hlavu mnícha. Žiaľ, záver dnešnej túry sa nesie aj v znamení rozčarovania. Celý deň sme vnímali prekrásne zákutia zimnej prírody, no teraz mŕime rozľahlý areál akejsi mamutej haciendy. Keď potom čakáme už uprostred Turia na autobus smerujúci do Žiliny, na rôznych internetových fórach sa dozvedáme, že kedysi v miestach luxusného sídla stála malá, vkusná a turistami obľúbená stará horáreň.

VETROM *bičovaná* BABIA HORA

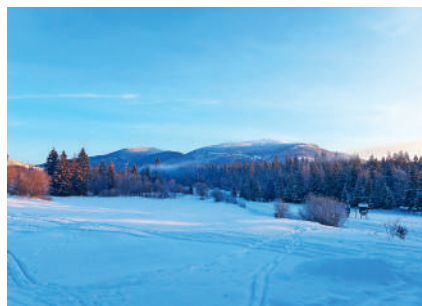
Hviezdoslav v nej nachádzal inšpiráciu, pápež Ján Pavol II. ju pokladal za miesto svojho srdca. Babia hora – najvyšší vrch Oravských Beskýd (1 725 m n. m.) leží síce na slovensko-poľskej hranici, obrovský masív je však neodmysliteľným symbolom Oravy. Ako hovoria domáci obyvatelia, zažiť výstup na Babiú horu v dobrom počasí znamená mať kus šťastia. My sme ho mali.

„Nával hostí z Oravy, Turca a Haliče bol taký veľký, že mnohí aj v sále určenej na jedenie a zábavu museli spávať,“ uvádzal vo svojej reportáži pre noviny Obzor o kúpeľoch Slaná voda pod Babou horou novinár J. B. Jasenovský. Písal sa september 1865, no v súčasnosti až ťažko uveriť niekdajšej sláve rekreačných zariadení v najsevernejšom kúte dnešného Slovenska. Práve na mieste niekdajších kúpeľov, v katastri obce Oravská Polhora, začíname skoro ráno našu túru na vrchol Babej hory, ktorej charakteristický masív sa pred nami rozkladá v plnej kráse. Areál na úpätí oravskej obryne, založený poslancom uhorského snemu Františkom Skyčákom a známy jódo- a brómovými prameňmi, zažíval najväčší rozmach v druhej polovici 19. storočia. Dokonca i Vavro Šrobár, vyštudovaný slovenský lekár a neskorší významný politik,

vymenoval v turistickom sprievodcovi z čias pred prvej svetovej vojny blahodarné účinky vody spod Babej hory – liečila vraj ochorenia pľúc, brušnej dutiny, pečene i sleziny. Kúpele v čase zániku Rakúsko-Uhorska začali upadať, zariadenia neskôr vyrabovali vojaci vracajúci sa z frontu, a tak po roku 1918 zanikli.

Prvý úsek nášho putovania vedie od chaty Slaná voda vyšliapaným chodníkom v snehu pomedzi stromoradia smrekov. Sú známe ako Hviezdoslavova aleja a zavedú nás k Hájozni na Rovniach, kde vznikalo jedno z najslávnejších diel slovenskej literatúry. Spisovateľ Pavol Országh Hviezdoslav, vtedy pracujúci ako advokát v Námestove, údajne tvoril Hájnikovu ženu, príbeh o láske a sociálnych rozdieloch, pod starou stat-

Masív v tvare písmena V. Vrch napravo je Babia hora, naľavo zase Malá Babia hora.

Túra v skratke

Začiatok túry: Slaná voda – 750 m n. m.

Najvyšší bod túry: Babia hora –
1 725 m n. m.

Koniec túry: Slaná voda – 750 m n. m.

Trasa v skratke: Slaná voda – Paseky
(žltá značka), Paseky – Háčovňa na Rov-
niach (modrá značka), Háčovňa na Rov-
niach – Šťaviny – Babia hora (žltá značka
a zimný chodník) a späť

Čistý čas chôdze: do 7 hodín

Kondičná náročnosť: Vzhľadom na
veľké prevýšenie ide o náročnú túru.

Technická náročnosť: bez komplikova-
ných a nebezpečných úsekov

Túra s deťmi: V lete vhodná, treba si
však vyhradiť celý deň, v zime skôr nie.

Blízka turistická zaujímavosť: Ďalším
významným dominantným vrchom hornej
Oravy je Pílsko (1 557 m n. m.), turistické
chodníky sem vedú z Bielej farmy
pri Oravskej Polhore a zo sedla Hliny
na slovensko-poľskej hranici.

Verejná doprava: Autobusové spojenie
z Námestova do Oravskej Polhory – na
Slanú vodu vedie z obce červená značka,
tento úsek trvá asi 40 min.

nou lipou, ktorá dodnes stojí povedľa horárne. „Lesy pod Babou horou obývali všetky naše významné veľké šelmy, mne sa pred časom podarilo zazrieť na zlomok okamihu vzácneho rysa. Medvede sa v masíve Babej hory vyskytujú vzácnejšie než v okolitých pohoriach, tento včelín však pred časom poničil práve medveď,“ ukazuje na drevenú stavbu pred hájovňou náš sprievodca Ivan Šustr, známy botanik z Chránenej krajiny oblasti Horná Orava.

Staré povesti hovoria, že Babiú horu obývali záhadní kamenní ľudia, drak či strigy.

Diabolský vrch

Za horárňou prejdeme mostíkom a začíname výrazne stúpať, spočiatku v tieni statných smrekov ponad kľukatiaci sa potok Bystrá či pôsobivým vychodeným prírodným tunelom medzi ihličnanmi. Neskôr lesný porast, zložený napríklad i z javorov a jarabín, redne. Krajina sa otvára a výhľady sú čoraz lepšie, obzvlášť na nižšieho súrodenca Babej hory, avšak rovnako masívne Pilsko. Obdivujeme bližšie i vzdialenejšie horstvá, hoci tušíme, že tie najkrajšie pohľady nás ešte iba čakajú. Ranná hmla sa rozptýlila, drží sa iba dole v údoliach, pričom zahaľuje slovenské dedinky v Oravskej kotline. Na oblohe nevidieť takmer ani mrak, slnko začína príjemne hriať, a preto si zobliekame časť oblečenia. „Zažiť pekný deň na Babej hore znamená mať kus šťastia. Vrch je vystavený častému severnému vetru a veľkej vlhkosti. Pôsobí ako prirodzená bariéra pred severákmi, veď severnejšie oblasti na poľskom území sú prakticky rovinaté. Preto je hora pravidelne zahaľená hmlou a v jej vrcholových častiach duje silný vietor,“ vysvetľuje Ivan Šustr.

Poliaci obrovskému masívu hovoria nielen Babia Góra, no i Diablak. Zaiste práve pre svojské a občas zradné počasie. Staré povesti hovoria, že Babiú horu obývali záhadní kamenní ľudia, drak či strigy. Jedna sa volala prosto Baba.

Počas výstupu stretávame iba zopár turistov, stále je pomerne skoro. O to viac

nás prekvapí spočiatku slabý, no čoraz intenzívnejší zvuk motora. „Strážcovia prírody v spolupráci s políciou dnes robia kontroly, čoraz častejšie sa stáva, že v okolí vrcho-

lu sa ľudia prevádzajú na snežných skútroch. Na Babej hore pritom platí najvyšší stupeň ochrany, zo zákona sú dokonca zakázané i výstupy na skialpových lyžiach,“ hovorí môj sprievodca. Na chvíľu pri Ivanovi zastavia jeho

V pozadí vidieť tatranskú hradbu, jej menej známu severozápadnú stranu.

